

Плесканюк Д.С., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна
Науковий керівник: Головка С.Г., к.і.н., доцент

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО АВІАЦІЙНОГО ПРАВА

Міжнародне авіаційне право є однією з ключових галузей міжнародного публічного права, що забезпечує правову основу для регулювання повітряного простору, діяльності цивільної авіації та взаємодії держав у цій сфері. З моменту зародження авіації наприкінці ХІХ - на початку ХХ століття виникла потреба у створенні універсальних правил для врегулювання польотів між державами, права на повітряний простір.

У процесі становлення міжнародного авіаційного права Чиказька конвенція 1944 року відіграла важливу роль як правова основа для упорядкування міжнародних повітряних перевезень і міждержавної співпраці у сфері цивільної авіації. Її укладення стало усвідомленням того, що подальший розвиток міжнародної авіації здатен істотно сприяти зміцненню відносин і взаєморозуміння між державами та народами світу [1]. Основні принципи Чиказької конвенції: кожна держава має повний і виключний суверенітет над своїм повітряним простором; цивільна авіація має сприяти збереженню дружби та взаєморозуміння між народами; міжнародні повітряні сполучення встановлюються через дво- та багатосторонні угоди; держави зобов'язані створювати умови та надавати ресурси для функціонування міжнародної авіації; пріоритет надається безпеці польотів [3].

Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО) була створена на основі Чиказької конвенції 1944 року й офіційно розпочала свою діяльність 4 квітня 1947 року. На момент початку роботи організація об'єднувала 55 держав. З того часу її членство значно розширилось, і станом на даний момент ІКАО вже охоплює 197 країни, фактично об'єднуючи майже всі незалежні держави світу у спільній системі міжнародної авіації [2]. ІКАО відіграє важливу роль у формуванні глобальної політики в галузі цивільної авіації, розробляючи стандарти і рекомендовану практику, що охоплюють питання безпеки польотів, ефективності повітряного руху та екологічної стійкості авіаційної діяльності. Окрім нормотворчої функції, ІКАО активно підтримує країни-члени, надаючи їм технічну допомогу у впровадженні міжнародних стандартів, підвищенні кваліфікації персоналу, зміцненні інституційної

спроможності та розвитку інфраструктури [2].

У перші роки після створення ІКАО приділяла особливу увагу гармонізації базових авіаційних процедур. У 1950-х роках були розроблені перші стандарти для сертифікації повітряних суден, що визначали вимоги до їхньої конструкції, експлуатації та технічного обслуговування. Були запроваджені стандарти для підготовки пілотів і авіаційного персоналу. Ці норми включали вимоги до кваліфікації, медичних оглядів і періодичних перевірок, що забезпечило високий рівень професійної компетентності. У цей період також були створені перші правила управління повітряним рухом, які стандартизували процедури для диспетчерів і пілотів, зменшивши ризик зіткнень у небі [4]. У 1960-х роках аеропорти та авіакомпанії отримали чіткі вказівки щодо збору, обробки та передачі даних про погоду, що значно підвищило безпеку польотів у складних метеоумовах [4]. Збільшення кількості авіаційних інцидентів у 1970-х роках, зокрема катастроф через помилки пілотів або зіткнення в повітрі, спонукало ІКАО до посилення стандартів безпеки. Одним із ключових нововведень стало обов'язкове оснащення літаків бортовими самописцями, які фіксували параметри польоту та розмови екіпажу. Це дозволило детально розслідувати причини аварій і розробляти заходи для їх запобігання [4]. Зростання терористичних загроз, зокрема серії викрадень літаків у 1970-1980 роках, призвело до розробки стандартів авіаційної безпеки. ІКАО запровадила суворіші вимоги до перевірки багажу, пасажирів і вантажів. Було введено стандарти для сканерів, детекторів вибухівки та підготовки персоналу аеропортів [4].

У ХХІ столітті ІКАО зосередилася на інтеграції нових технологій і підвищенні ефективності авіаційних систем. Одним із важливих досягнень стало впровадження стандартів для супутникової навігації, що дозволило замінити застарілі наземні навігаційні засоби. У 2010-2020 роках ІКАО активно адаптувала стандарти до цифрових технологій. Також розпочалася стандартизація для БПЛА включаючи вимоги до їхньої інтеграції в загальний повітряний простір.

Період між світовими війнами ознаменувався значним прогресом у технічному та правовому розвитку цивільної авіації, що сприяло прийняттю Чиказької конвенції 1944 року. Цей документ започаткував нову еру в міжнародному регулюванні комерційних авіаперевезень і став основоположним для створення глобальної системи цивільної авіації.

Література

1. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. від 07.12.1944. *Верховна Рада України*. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038/sp:dark?dark=0#Text (дата звернення: 30.04.2025).

2. Організація ІКАО та її роль в авіації. URL: <https://dzudzylo.com/aviatsiya/orhanizatsiia-icao-ta-yii-rol-v-aviatsii.html> (дата звернення: 30.04.2025).

3. Журід В.І. Міжнародна організація ІСАО: лекція. Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ, 2023. URL: <https://nm2.univd.edu.ua/download/149709> (дата звернення: 01.05.2025).

4. Зміст додатків до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_655 (дата звернення: 30.04.2025).

УДК 340.1(043.2)

Тарарака І.С., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
Науковий керівник: Козинець О.Г., к.і.н., доцент

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЖЕРЕЛА ПРАВА

Право є явищем світової культури та цивілізації. На його формування впливає велика кількість чинників.

У правовій культурі попереднього століття існувала значна дискусія щодо правильності визначення термінів «джерело права» («юридичне формальне джерело права») та «форма права». На сучасному етапі правового розвитку ці суперечки можна вважати вичерпаними, так як наразі ці терміни вважаються рівними за значенням та відображають зовнішнє вираження змісту права, що супроводжується його застосуванням [1, с. 120].

Проте все ж не всі вчені погоджуються з тотожністю цих понять. Ю.О. Тополь зазначає: «Для того, щоб джерело права набуло якостей державної обов'язковості та всезагальності, статусу форми права, воно повинно бути нормативно організованим, вираженим ззовні через правотворчу діяльність органів державної влади» [2, с. 145].

З цієї позиції, всі форми права є джерелами, проте не всі джерела права набувають властивостей офіційної норми права, адже щоб джерело набуло такої якості як державна обов'язковість, воно має бути офіційно визнане та санкціоноване відповідними органами влади [2, с. 150].

У ідеальному значенні під джерелом права розуміють правосвідомість та природне право, праворозуміння, ідеологію права, правову культуру та правове виховання [3, с. 12]. Ці явища в такому підході вважаються джерелами та формами існування права на ідейному рівні суспільства. Право безпосередньо пов'язане з реальними умовами існування суспільства та конкретними проблемами, вирішенню яких мають сприяти законодавці, враховуючи рівень правосвідомості та політичну орієнтацію суспільства.